

Hetvenkedő

(Önképtörédek 2.)

Elszámoltatás – bevezető helyett

Jelenlegi kulturális és művészeti állapotunkat leginkább a rögtönzés jellemzi. Mondhatni, hogy az improvizáció korszakát éljük, amikor nem csupán a fentiekben jelölt tereumon, de az emberek magánéletében is, a minőséges élet hiányában, csupán rögtönözve tudnak az egyének házasságot kötni, gyerekeket nevelni, és bárminemű életmegnyilvánulásban képtelenek teljes lelki és testi erőbedobással részt venni. A teljes ember alig mutatkozik - egyáltalán a látszat-lét jegyei jellemzők napjainkra.

Hogy honnan ered ez a látszatélet, annak okait, érzésem szerint, abban kell keresni, hogy az életünk bármely megnyilatkozási formájában nem történt meg az elszámoltatás, hogy még mindig kétes példaképek dominálnak a vajdasági magyarság soraiban. A számvetés hiánya okozza, hogy még ma is olyan emberek képviselnek bennünket, kapnak szót, illetve publikálnak és intézkednek alkotói tevékenységeink megítélésében, akiknek legkevesebb joguk lenne arra, hogy egyáltalán szóhoz jussanak fajtánk megítélésében. Túlságosan várat magára az elszámoltatás, s amíg nem történik meg legalább kulturális és művészeti berkeinkben a vajdasági magyarság besúgóinak, illetve az aktuális hatalommal együttműködő egyéneknek a felfedése, valamint szerepük nyilvánosságra hozatala, addig nincs jogunk várni annak buzgalmát, hogy öntsünk tiszta vizet a pohárba bárminemű tevékenységünk során. A magyarságkutató illetékesek legelőbb ennek a feladatnak tegyenek eleget, járjanak utána a dokumentumoknak, hogy legalább megközelítőleg betekintést tudjanak nyújtani a közvéleménynek arról, hogy a vajdasági magyarság életében kik játszottak kulcsszerepet a magyarság „kiárusításában”. S amíg nem készül el egy olyan esetleges „életrajzi kalauz”, amely felfedi az egykori „vágni házhoz megyek” végzetes figuráit, addig szó sem lehet annak felvetéséről, hogy vajon tiszta lappal indult-e a vajdasági magyarság az emberiség eme új századába.

*

A Börtönben álmodom mostanában fejezetcímet is kaphatná írásom, de bevallani tartozom annak tényét, hogy a gioni regénycím elferdítéséről van szó. Gion Nándor szakmabéli egykori kortársam Börtönről álmodom mostanában című regényének elolvasása után elég sok kérdőjel maradt bennem a szóban forgó művel kapcsolatban, melyek még ma is nagyon aktuálisak. Mert ugye nem mindegy, hogy börtönről vagy börtönben álmodik-e az ember. Mint ahogy az sem mindegy, hogy egyesek derék „fikciókban” élnek újra és mesélik egykori megpróbáltatásaik kálváriáját. A megszervedtek létszáma bizony olyannyira nőtt, hogy tisztelt Hány Jánosaink rájöttek idejekorán az ebbéli státus jövedelmezőségére. Lelkük rajta.

Mint ahogy nekem is lelkem rajta, hogy fiatal tanítóként 1956 novemberében elkapott a gépszíj. Mert történt, ahogy történt, az ember tapasztalat híján sok mindenbe belekeveredhet saját hibáján kívül, ha nincs eléggé fölverte az ellen, hogy mire képes a politika. És bizony van, aki forrón szereti kihasználni a lehetőségeket, melyek előbbre léptetik az államapparátus számléltráján. Nos, ilyen valaki tett engem is hidegre a magyar forradalom őszén mint kollégám és a helyi pártszervezet titkára.

Gyakorlatban volt annak idején, hogy a vasárnapi bálakon ügyeleteskedtek a tanárok. Igazgatónk besorozása szerint jelen kellett lennünk a fiatalság „vásárán”, illetve összeemelegedési alkalmain, és ez Gomboson az Anti-kocsmában, illetve a Topa-féle vendéglőben történt. Az utóbbiba a népiesek, az előbbibe meg a polgárosodottak jártak el, hogy kitűnő trombita-, illetve magyar zene mellett múlassák idejüket.

Azon a bizonyos 56-os vasárnap estén én ügyeleteskedtem. Először a népiesek gyülekezőhelyét illet megtisztelnem jelenlétemmel, s megfigyelni, hogy esetleg ki van ott felsős tanulóinkból szülői kíséret nélkül. Mert az olyannak másnap, a jelentésünk után, igazgatónk megmagyarázta, hogy a kamasz támogatás nélkül éppen olyan, mint a fűszál jó szelármények nélkül.

Szóval azon a bizonyos vasárnapon, a gombosi vadászok szokásos őszi nagyvadászata után, mikor még alig, de inkább egyáltalán nem csillapultak a kedélyek a kocsmagazda, Bekker Anti kérdéses macskapaprikásának a hangászok elé való felszolgálása nyomán, amit a cimbalmos Jani gyönyörűen meg is zenésített, szóval akkor ütött belém a történések nyavalyája. Az előbbi báltermet már megjárva, átballagtam a polgári nagykocsmába a tisztemet tenni, s oda települtem cigányaim mellé, hogy szemügyre vegyem a tisztes társaságot. Közben Jani cimbalmosom még kitergette Anti gazda szennyesét, mármint hogy értesült róla, hogy a múlt hónapi vadászbálra a tettes kikkel szedetett zsákba a kóborló macskákból paprikásügyben, és hogy jobban kinyithatnánk a szemünket az iskolában is, és akkor a gyerekeket holmi sehonnai nem használhatná fel céljai megvalósítására. Jani cimbalmosom egyre biztatgattam, hogy az olaszok eszik említett négy lábúinkat, és hogy feledje az egész sérelmet, mikor feledhetetlen hangásunk rám förmedt, hogy hátrább az agarakkal, könnyen megtörténhet, hogy a mondott ember nekem is befűt nyárvíz idején. Szóval, valahol éppen itt tartottunk a mondottakkal, amikor Anti barátunk leintette a zenészeket, majd tust húzatva velük - hogy mindenki értse a pillanat fontosságát - kiadta a parancsot, és a cigányok, Kökény Józsi primás vezetésével, a magyar himnuszt kezdték játszani – miközben a kocsmagazda előénekesként rázendített, és a jelenlévők követték példáját. Mivel a Himnuszt szövegével eléggé hadilábon álltam, jobbnak láttam csendben maradni, s ülve várni be a végét az eseménynek, közben azon járt az eszem, hogy emberek, amott túl a határon, valahol Pesten az oroszok is éppen énekelhetnek ez idő tájt, csak hogy a fővárosi utcán a tankjaik ágyútorkából másznak elő a halált osztogató dallamok... A Himnuszt elhangzása után tovább folytatódott a mulatozás, de nekem mindenből elegendő volt, az előbbi gondolatok nyomán, s letörten ballagtam szállásomra.

Ahhoz különösebb kedvem nincs, hogy részletezzem, kinek a jóvoltából kerültem „előénekes”-i minősítéssel a hodzaki kihágási bíró elé, a tanúk írásos vallomásaival alátámasztott váddal. Kihallgatásomkor

megmutatták két nyolcadikos diákom keze írását, miszerint én voltam az, aki pontban éjfélkor leintettem a mulatozást, és talpra kényszerítve Gombos népét, előénekeltem a magyar himnuszt.

Az év legszebb időszakában, májusban került sor az egy hónapi elzárás megtörténte. Érdekes, hogy mennyire könnyű szívvel vonultam be a zombori vármegyeháza melletti börtönépületbe, hiszen a kíváncsiság minden viszolygást legyőzött bennem, hogy ösmérveim legyenek immár egy másik világról is, túlnanin a rácson.

Egy olyan helyen töltöttem éjszakáimat, mely helyiségben legalább száz ember kényszerült összeférni sorsával, s mondhatom, nagyon jól kijöttem velük a harminc nap alatt. Talán azért vettem olyan könnyen a velük való kommunikáció esetleges akadályait, mivel a börtön intendánsa megérkezésem pillanatában lecsapott rám, hogy márpedig éppen kapóra jöttem neki, hogy eredményesen befejezze az év elején megkezdett leltározási munkáját. Tehát nappal a vármegyeháza börtönraktárrá kinevezett termeiben válogattam szét és körmöltem össze a megannyi különféle szükségcikkeket a nevezett intézménynek, éjjelre pedig megtértem a bajtársak közé, ahol esténként olyképpen ütöttük el az időt, hogy minikugliztunk. A tekéhez szükséges három bábút az ügyesebbje seprőnyélvégből készítette, a kugligolyó pedig cigarettahamuval egybegyűrt kenyérbéلبől került ki. A nevezett sportos megnyilatkozásra csapatonként nevezünk be, úgy mint pl. a pedagógusok, a pedofilek, a tisztviselők meg a parasztok három-három tagú különítményei. A közös egybeciprccs hálóterem közép deszkázata volt a tekepálya, amin aztán időm kitételével, a búcsúmérkőzést is lejátszottam csapatom színeiben, a pedagógusok—pedofilek döntő mérkőzését. Persze, hogy a tanító trióm győzött a búcsúztatásomra szervezett eseményen. Méltók voltunk tanítós mivoltunkhoz, mondhatom minden álszerűség nélkül. A meccsről hátramaradt jegyzőkönyvet még mindig őrzöm, mint annak bizonyítékát, hogy a legrosszabbakat is lehet ötletességgel áthidalni.

Persze, Gombosra történt visszatértemkor újra bekerültem a napi taposómalom sűreijébe. Csak azoknak írom le a napi „menűt”, akiknek jelen pillanatban is túlságosan nagy munkát jelent a gyerekekkel történő foglalkozás.

Dél előtt a felsőbb osztályokban magyart és mennyiségtant tanítottam a hetedikeseknek és a végzősöknek, ugyanakkor az egyik nyolcadik osztályfőnöke voltam. Délutánra várt rám egy alsós osztályom.

Este az inasiskolában magyaroztam és számtanoztam. Annak utána pedig amatőr színházunk társulati próbáin vettem részt, hogy színre vigyük mondjuk, a Sárga pitykés közlegény című darabot a gombosi népnek meg a környező falvak közönségének. Hogy ez a napi huszonegy órából mennyi? Kereken tizenhét óra. És így volt

ez később Bácsgyulafalván is, ahova négyévi gombosi ténykedésem után kerültem. Erről még csupán annyit, hogy ha még egyszer végig csinálhatnám az említetteket, akkor szíves örömet tenném a dolgom akkor, ugyanott, ugyanazokért az emberekért.

